

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

KAROLINA BADUROWICZ

ORCID: 0000-0002-8329-5275

karolina.baduwowicz@umcs.pl

Artykuł 242¹ Kodeksu postępowania cywilnego jako obowiązek procesowy czy postulat?

Article 242¹ of the Code of Civil Procedure as a Procedural Obligation
or a Desideratum?

WPROWADZENIE

Postępowanie dowodowe wskutek nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.¹ doznało szeregu zmian w każdym jego aspekcie, a więc składania wniosków dowodowych, dopuszczenia dowodów, jak również późniejszego roztrząsania wyników². Zmiany na tym etapie postępowania rozpoznawczego odnosiły się także do praw i obowiązków stron postępowania.

Istotną zmianą w zakresie czynności stron w postępowaniu dowodowym jest nowy obowiązek procesowy nałożony na strony, który polega na „nakłanianiu” świadka, biegłego lub innej osoby do stawiennictwa na rozprawę (art. 242¹ Kodeksu postępowania cywilnego³). Dokonanie pogłębionej analizy tego przepisu wynika z braku jednoznacznego podejścia, czy faktycznie należy traktować go jako obowiązek nałożony na strony postępowania. Zastanowienia wymaga to, czy może należy uznać go jedynie za postulat oraz jak strony powinny „zachowywać

¹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469), dalej: nowelizacja k.p.c. z 2019 r.

² Ł. Błaszczak, [w:] *Dowody i postępowania dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny wraz z orzecznictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015, s. 16 i n.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2021, poz. 1805), dalej: k.p.c.

się” na tym etapie postępowania. W dalszej kolejności analizy wymaga to, w jaki sposób art. 242¹ k.p.c. ma być realizowany przez strony w procesie. Nie bez znaczenia jest też zakres podmiotowy omawianej regulacji, a więc kogo rzeczywiście strona postępowania ma „nakłaniać” do stawienia się na posiedzenie.

Przed wszystkim należy jednak rozważyć, jakie konsekwencje wynikają dla strony z powodu niewykonania dyspozycji zawartej w art. 242¹ k.p.c., czy daje to podstawę do uznania, że doszło do niewłaściwego zachowania strony i nałożenia na nią sankcji wynikających z art. 103 § 1 k.p.c., a także czy możliwe jest uznanie takiego zachowania przez stronę postępowania za nadużycie prawa procesowego w myśl art. 4¹ k.p.c.

ART. 242¹ K.P.C. JAKO WYZNACZNIK ZACHOWANIA STRONY W PROCESIE

Konieczność podjęcia omawianego tu zagadnienia wynika z roli, jaką strony postępowania cywilnego odgrywają na etapie postępowania dowodowego. Należy bowiem mieć na uwadze, że to czynności stron postępowania prowadzą do wypełniania celu postępowania dowodowego, jakim jest zebranie wystarczającego materiału dowodowego w sprawie.

Twórcy nowelizacji k.p.c. z 2019 r.⁴ wskazują, że głównym celem zmiany charakteru postępowania dowodowego było jego unowocześnienie i usprawnienie⁵. Zbieżne z tymi ogólnymi postulatami było wprowadzenie regulacji zawartej w art. 242¹ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem strona, która wnosila o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub innej osoby, powinna dołożyć starań, by osoba ta stawiała się w wyznaczonym czasie i miejscu, w szczególności zawiadomić ją o obowiązku, czasie i miejscu stawiennictwa. Główną motywacją do wprowadzenia takiej regulacji – zgodnie z uzasadnieniem projektu – było zwiększenie aktywizacji stron przy przeprowadzaniu dowodów, przy czym ma to dotyczyć nie tylko konkretnego procesu, w którym strona staje się za niego „współodpowiedzialna”. Zauważyć bowiem należy, że istnienie takiej regulacji w k.p.c. ma również stanowić swego rodzaju ogólny postulat dbania przez strony postępowania o jego sprawny przebieg. Wprowadzenie tej regulacji ma wpłynąć na zmniejszenie sytuacji, w których np. strona wnioskuje o przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków, a ci nie stawiają się na posiedzenia, argumentując, że nie otrzymali wezwania⁶.

⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, Druk sejmowy nr 3137, dalej: uzasadnienie projektu.

⁵ *Ibidem*, s. 49 i n.

⁶ Por. M. Krakowiak, *Komentarz do art. 242¹*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Legalis 2020, Nb. 3.

Jak podkreśla się w doktrynie, z pewnością odpowiedni poziom aktywności stron w toku postępowania wpływa na jego sprawny i skuteczny przebieg⁷. Kwestią, która wymaga rozważenia, jest natomiast to, czy wprowadzona do k.p.c. regulacja rzeczywiście doprowadzi do zwiększenia aktywności stron w postępowaniu.

Nie bez znaczenia w tym kontekście jest ustalenie, czy dyrektywę zawartą w art. 242¹ k.p.c. należy uznać za obowiązek dla strony postępowania, który ma się realizować na etapie postępowania dowodowego. Po raz kolejny odnosząc się do uzasadnienia projektu, należy zauważyć, że strona „ma obowiązek dołożenia starań”, aby została wykonana dyspozycja zawarta w omawianym przepisie⁸. Z treści przepisu wynika, że strona postępowania „powinna dołożyć starań”, aby określone osoby stawiły się na posiedzeniu. Literalne brzmienie tego przepisu nie pozwala na kategoryczne stwierdzenie, że strona postępowania jest zobligowana do podjęcia czynności określonych w art. 242¹ k.p.c.

Należy podkreślić, że w k.p.c. nie ma regulacji o podobnej konstrukcji. Nie znajduje się tu bowiem inny przepis, który operowałby sformułowaniem „dołożyć starań”. Regulacje, które nakładają obowiązki procesowe na strony, dotychczas konstruowane były w sposób jednoznaczny i konkretny. Dla przykładu w zakresie postępowania dowodowego można sięgnąć do treści art. 248 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem każdy obowiązany jest przedstawić na zarządzenie sądu w oznaczonym terminie i miejscu dokument znajdujący się w jego posiadaniu i stanowiący dowód faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że dokument zawiera informacje niejawne. W przepisie tym wprost wyartykułowany jest obowiązek nałożony na każdego, kto dysponuje określonym środkiem dowodowym, do przedstawienia go na zarządzenie sądu. Jeśli zaś chodzi o sankcję przewidzianą za niewykonanie tego obowiązku, to precyzuje ją art. 251 k.p.c., zgodnie z którym za nieuzasadnioną odmowę przedstawienia dokumentu przez osobę trzecią sąd, po wysłuchaniu jej oraz stron co do zasadności odmowy, skáže osobę trzecią na grzywnę. Osoba trzecia ma prawo żądać zwrotu wydatków połączonych z przedstawieniem dokumentu.

Na podstawie przytoczonych przepisów należy uznać, że skoro jest regulacja nakładająca jakiś obowiązek, to sprecyzowana jest również sankcja za jego niewykonanie. Tak sformułowane przepisy wprost stanowią, że określony uczestnik postępowania, a nawet osoba trzecia, jest zobligowany do dokonania określonej czynności. Odnosząc się w tym kontekście do art. 242¹ k.p.c., może się pojawiać wątpliwość, jak należy traktować zawartą tam regulację. W uzasadnieniu projektu wskazane jest, że art. 242¹ k.p.c. nakłada na stronę wskazany w tym przepisie obowiązek „w miarę

⁷ Por. M. Gościński, *Postępowanie cywilne jako ciąg czynności procesowych*, [w:] *Tendencje prawa materialnego i procesowego cywilnego*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Wrocław 2017, s. 84.

⁸ Uzasadnienie projektu, s. 49.

oczywiście, jej możliwości”⁹. Ustawodawca posługuje się zatem sformułowaniami wskazującymi na obowiązek dla stron postępowania. Jednocześnie jednak łagodzi kategorię wydzźwięk przepisu, wskazując, że strona powinna wykonać dyspozycje zawarte w przepisie, jeśli będzie miała takie możliwości. Taka interpretacja przepisu może rzeczywiście wskazywać na jego „życzeniowy” charakter.

Przyjmując zatem, że art. 242¹ k.p.c. stanowi jedynie postulat i pewien wyznacznik, jak strony powinny się zachowywać w procesie, należy się zastanowić nad jego zastosowaniem względem regulacji wynikającej z art. 3 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody. W doktrynie nie ma wątpliwości, że jest to regulacja zawierająca klauzulę zobowiązującą strony do dokonywania czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami¹⁰. Jest to zatem postulat ogólny, odnoszący się do wszystkich czynności dokonywanych przez strony w postępowaniu, włączając w to czynności realizowane w postępowaniu dowodowym, zwłaszcza w zakresie pomocy w koncentracji materiału dowodowego w postępowaniu cywilnym¹¹. Charakter przepisu podkreśla również jego umiejscowienie w tytule wstępnym k.p.c.

Z chwilą wprowadzenia art. 242¹ k.p.c. pojawiła się z kolei regulacja, która odnosi się wyłącznie do czynności procesowych stron dokonywanych w postępowaniu dowodowym. Jeśli zatem uznamy, że art. 242¹ k.p.c. stanowi jedynie postulat, który ma kształtować zachowania stron na etapie postępowania dowodowego, to może pojawić się wątpliwość co do zasadności jego wprowadzenia. Na gruncie k.p.c. funkcjonuje już bowiem przepis, który określa podstawową dyrektywę zachowania stron w procesie. Dochodzi więc do wprowadzenia do k.p.c. przepisu, który treściowo stanowi „wycinek” ogólnej reguły wyrażonej w art. 3 k.p.c. W doktrynie wskazuje się, że wprowadzenie rozwiązania o wyłącznie postulatycznym charakterze może budzić wątpliwości co do skuteczności jego realizacji¹².

ART. 242¹ K.P.C. JAKO ŹRÓDŁO NOWEGO OBOWIĄZKU PROCESOWEGO NAŁOŻONEGO NA STRONĘ POSTĘPOWANIA

Przy uznaniu, że art. 242¹ k.p.c. jest obowiązkiem nałożonym na strony postępowania na etapie postępowania dowodowego, należy dokonać analizy, jaki jest

⁹ *Ibidem*, s. 56 i n.

¹⁰ *Ibidem*; J. Bodio, *Komentarz do art. 3, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2017, Nb. 5.

¹¹ *Ibidem*.

¹² K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Legalis 2019, Nb. 1.

podmiotowy i przedmiotowy zakres tego obowiązku oraz jakie są konsekwencje jego niewykonania.

Nie budzi wątpliwości, że adresatami art. 242¹ k.p.c. są każdorazowo strony postępowania. Jak wskazuje przepis, odnosi się on do „strony, która wniosła o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub inną osobę”. Będzie to zatem ta strona postępowania, która złożyła wniosek dowodowy, wskutek którego sąd wydał postanowienie o dopuszczeniu dowodu. Nie jest również kwestionowane, że wezwanie biegłego na rozprawę jest skutkiem wnioskowanego uprzednio dowodu z opinii biegłego, natomiast wezwanie na rozprawę świadka wynika z wcześniej złożonego wniosku o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadka. Wątpliwości budzi natomiast użyte w przepisie sformułowanie „inna osoba”. S. Jaworski wskazuje, że przepis może odnosić się do współuczestnika albo do strony przeciwnej¹³. Z kolei zdaniem M. Krakowiaka musi być to podmiot inny niż strona czy uczestnik postępowania, a jako przykład autor podaje kuratora sądowego¹⁴. Umiejscowienie w przepisie pojęcia „innej osoby” powinno być oceniane pozytywnie, przede wszystkim ze względu na mnogość podmiotów, jakie mogą pojawić się w postępowaniach prowadzonych na postawie k.p.c.¹⁵

Co się zaś tyczy zakresu przedmiotowego omawianego przepisu, należy wskazać, że nie jest do końca jasne, w jaki sposób obowiązek wynikający z art. 242¹ k.p.c. ma być przez strony procesu zrealizowany. Przepis w sposób ogólny wskazuje, że strona „powinna dołożyć starań”, aby określone podmioty stawily się na posiedzenie. *In fine* przepis wskazuje jedynie, że „w szczególności” może się to stać poprzez zawiadomienie określonego podmiotu o czasie i miejscu stawiennictwa. Ustawodawca przyjął zatem, że katalog sposobów, w jaki strona ma zrealizować obowiązek nałożony na nią omawianym przepisem, jest otwarty, co oznacza, że to strona ma podjąć decyzję, w jaki sposób dołoży starań, aby np. świadek na posiedzenie się stawił.

Jak się podkreśla w doktrynie, taka konstrukcja przepisu jest zbyt lakoniczna i może rodzić problemy w praktyce¹⁶. Z przepisu wprost wynika, że realizacja obowiązku może nastąpić poprzez zawiadomienie o terminie i miejscu posiedzenia. Skoro jednak ustawodawca posługuje się również w tym samym przepisie sformułowaniem „w szczególności”, to oznacza, że strona może wykonać przedmiotowy ciężar procesowy w inny sposób. K. Flaga-Gieruszyńska zauważa, że trudno wska-

¹³ S. Jaworski, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, Legalis 2019, Nb. 2A; M. Krakowiak, *Komentarz...*, Nb. 3.

¹⁴ S. Jaworski, *op. cit.*; M. Krakowiak, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z dnia 4.7.2019 r. (Część IV. Dowody; Postępowanie dowodowe)*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 24, s. 7.

¹⁵ M. Krakowiak, *Nowelizacja...*, s. 7.

¹⁶ A. Mendrek, [w:] *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Legalis 2020.

zać, jakie inne sposoby ustawodawca miał na myśli, poza dublowaniem czynności wykonywanych do tej pory przez sąd¹⁷. Wątpliwe jest raczej, aby chodziło o proponowanie np. wspólnej podróży samochodem na posiedzenie sądowe¹⁸. Nie można też zapominać, że pozostawiając stronom tak duże pole co do wyboru sposobu wpływania na świadków czy biegłych, aby stawili się na posiedzenie, może to oddziaływać na ich poczucie „swobody” w kwestii występowania w procesie¹⁹. Co prawda, art. 242¹ k.p.c. odnosi się jedynie do kwestii „technicznych” związanych ze stawiennictwem określonych osób na posiedzenie, nie można jednak wykluczyć, że np. strona – informując świadka o terminie rozprawy – nie odniesie się w trakcie rozmowy do kwestii treści zeznań, jakie ten ma złożyć²⁰.

Nie jest również jasne, jak strona ma zrealizować obowiązek wynikający z art. 242¹ k.p.c. zgodnie ze sposobem wskazanym w przepisie przez ustawodawcę. Jak bowiem wynika z tego przepisu, strona może wykonać nałożony na nią ciężar poprzez zawiadomienie świadka czy biegłego o czasie i miejscu posiedzenia. Brak jest jednak regulacji, w jaki sposób strona ma tego zawiadomienia dokonać²¹. Rozpatrując kwestię z perspektywy postulatu unowocześnienia postępowania dowodowego, wydaje się, że wystarczającym sposobem zawiadomienia będzie rozmowa telefoniczna albo kontakt przez komunikatory społecznościowe. K. Górski wskazuje, że strona nie powinna zawiadamiać o posiedzeniu świadka czy biegłego za pośrednictwem poczty, gdyż jest to sposób, w jaki robi to sąd²². Z kolei według J. Rodziewicza strona powinna wykorzystywać takie sposoby komunikacji ze świadkiem czy biegłym, jakie niedostępne są na podstawie przepisów k.p.c. dla sądu, a więc może to zrobić np. poprzez e-mail²³.

M. Krakowiak podnosi natomiast, że należy zróżnicować sposób zawiadomienia o posiedzeniu w zależności od tego, kto ma być poinformowany²⁴. Jeśli bowiem strona wnioskuje o dowód z przesłuchania świadka, który jest członkiem jego najbliższej rodziny, to „procedura” zawiadamiania będzie przebiegać ina-

¹⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Legalis 2019, Nb. 1.

¹⁸ M. Krakowiak, *Komentarz...*, Nb. 2.

¹⁹ A. Jakubecki, *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 27 listopada 2017 r.) sporządzona na zlecenie Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych*, Warszawa 2018; I. Gil, P. Gil, *Przebieg postępowania dowodowego po zmianach wprowadzonych ustawą z 4.7.2019 r.*, „EP” 2020, nr 2, s. 17.

²⁰ I. Gil, P. Gil, *op. cit.*, s. 17.

²¹ S. Jaworski, *op. cit.*, Nb. 1A.

²² K. Górski, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, red. T. Szanciło, Legalis 2019, Nb. 1.

²³ J. Rodziewicz, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Legalis 2021, Nb. 2.

²⁴ M. Krakowiak, *Komentarz...*, Nb. 2.

czej niż przy nieznaney osobie, która była jedynie świadkiem jakiegoś zdarzenia. Za zasadny należy uznać pogląd, który nakazuje, aby jeszcze przed dopuszczeniem dowodu sąd ustalił, jakie są relacje strony postępowania ze świadkiem, a co za tym idzie, jaki będzie najbardziej efektywny sposób ich komunikacji²⁵. Zupełnie inaczej przedstawia się kwestia zawiadamiania o posiedzeniu w przypadku, gdy strona ma powiadomić biegłego. Strona nie powinna znać biegłego, który wydaje opinie w jej sprawie – dyskusyjne wydaje się zatem komunikowanie tych podmiotów, nawet jeśli ma być to tylko „przypomnienie” o terminie posiedzenia²⁶.

Oczywiście w tym kontekście nie można zapominać, że na gruncie postępowania uproszczonego jest możliwa sytuacja, w której strona postępowania będzie znała biegłego. Wynika to z wprowadzenia – na mocy nowelizacji k.p.c. z 2019 r. – tzw. instytucji świadka-eksperta, określonej w art. 505⁷ k.p.c. Jak wskazuje ten przepis w § 3, złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał jako świadek, nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego niż sąd. To zaś oznacza, że świadek zgłoszony przez jedną ze stron postępowania – z uwagi na posiadaną wiedzę i doświadczenie – będzie mógł być uznany w tym samym procesie za biegłego. Pomijając kwestię dyskusyjności wprowadzonej regulacji²⁷, należy zauważyć, że w takim wypadku jedna ze stron będzie miała możliwość swobodnej wymiany informacji z biegłym. Skoro bowiem strona najpierw zgłosiła dowód z przesłuchania świadka na poparcie wskazywanych przez nią twierdzeń, a następnie świadek ten stał się w procesie biegłym, to trudno oczekiwać, aby strona od momentu zmiany „statusu” świadka już się z nim nie komunikowała.

Należy zaznaczyć, że wprowadzenie do k.p.c. regulacji zawartej w art. 242¹ k.p.c. nie ma wpływu na obowiązek wzywania przez sąd świadków i biegłych na rozprawę²⁸. W dalszym ciągu aktualna pozostaje aktywność sądu w tym zakresie. Obecnie przepisy wprowadzają dwa źródła wzywania określonych podmiotów na posiedzenia sądowe. Podstawą nadal jest wezwanie sądu, ale uprawnienia w tym zakresie uzyskała też strona postępowania. S. Jaworski wskazuje, że w związku z tym mamy obecnie do czynienia z dualizmem wzywania świadków czy biegłych na posiedzenie²⁹. Wykonanie przez stronę obowiązku wynikającego z art. 242¹ k.p.c. nie zwalnia w tym zakresie wezwania świadków czy biegłych na rozprawę przez sąd. Jednocześnie sąd nie ma narzędzi, aby zobowiązać stronę, by ta wezwała określone podmioty do stawiennictwa na posiedzenie. Należy przyjąć,

²⁵ K. Górski, *op. cit.*, Nb. 2.

²⁶ M. Krakowiak, *Komentarz...*, Nb. 2.

²⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 505⁷ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Nb. 4.

²⁸ M. Krakowiak, *Nowelizacja...*, s. 7.

²⁹ S. Jaworski, *op. cit.*, Nb. 1A; M. Krakowiak, *Komentarz...*, Nb. 2.

że wezwanie, którego ma dokonać strona, ma charakter dodatkowy, podczas gdy czynności podejmowane przez sąd w tym zakresie są obligatoryjne.

Jak już była mowa wyżej, art. 242¹ k.p.c. lakonicznie odnosi się do kwestii sposobów, w jaki strony postępowania mają wykonać zawarty w przepisie ciężar procesowy. Nie jest również do końca jasne, czy i jak strona ma „przedstawić” sądowi, że podjęła próbę i dołożyła starań, aby zawiadomić świadka czy biegłego o terminie posiedzenia.

K. Górski wskazuje na kilka kwestii, na które sąd musi zwrócić uwagę stronom postępowania, aby wykonały one dyrektywę wynikającą z art. 242¹ k.p.c. W pierwszej kolejności sąd powinien poinformować strony, że jeśli wnioskuje np. o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadka, to muszą dołożyć starań, aby świadek stawiał się na posiedzenie. Ponadto sąd powinien dążyć do tego, aby poznać, w jakich relacjach strona jest ze świadkiem, a co za tym idzie czy ma ona możliwość sumiennie świadka o posiedzeniu zawiadomić³⁰. A. Laskowska-Hulisz podkreśla natomiast, że żaden z obecnie obowiązujących przepisów nie nakłada na sąd obowiązku pouczenia stron o omawianej regulacji. Należy zatem przyjąć, że jedyne co sąd może zrobić, to – działając na podstawie art. 5 § 1 k.p.c., stanowiącego o ogólnych pouczeniach dla strony bez profesjonalnego pełnomocnika – zwrócić stronom uwagę na ten przepis³¹. Jest to zasadne w sytuacji, gdy strona wnioskuje np. o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka.

Art. 242¹ k.p.c. nie precyzuje również, w jaki sposób strona ma wykazać, że podjęła starania, aby świadek czy biegły pojawił się na posiedzeniu sądowym. S. Jaworski zauważa, że nie jest jasne, czy wystarczające będzie oświadczenie strony, że takie działania podjęła, czy też wymagane jest przedstawienie w tej kwestii dowodów³². K. Górski podkreśla, że obojętny jest sposób, w jaki strona postanowi zawiadomić świadka o terminie i miejscu posiedzenia, ważne jest to, aby mogła udokumentować, że określone działania zostały podjęte³³. M. Krakowiak wskazuje natomiast, że skoro art. 242¹ k.p.c. nie zawiera formalnej sankcji, to strony postępowania w ogóle nie mają obowiązku wykazania, że podejmowały próbę zawiadomienia świadka czy biegłego o terminie posiedzenia³⁴. Należy jednak zauważyć, że wprowadzona do k.p.c. regulacja ma oddziaływać na strony postępowania w ten sposób, że będą się czuły odpowiedzialne za tok postępowania. Co za tym idzie strony postępowania, kierując się lojalnością i rzetelnością, powinny sygnalizować, że podejmowały działania, aby osoby określone w art. 242¹ k.p.c. stawiły się na posiedzenia sądowe.

³⁰ K. Górski, *op. cit.*, Nb. 2.

³¹ A. Laskowska-Kulisz, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2: *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 865.

³² S. Jaworski, *op. cit.*, Nb. 1A.

³³ K. Górski, *op. cit.*, Nb. 3.

³⁴ M. Krakowiak, *Komentarz...*, Nb. 2.

SANKCJA NAŁOŻONA NA STRONY W SYTUACJI BRAKU REALIZACJI DYSPOZYCJI ART. 242¹ K.P.C.

Projektodawcy nowelizacji k.p.c. z 2019 r. wskazują, że wprowadzenie do k.p.c. art. 242¹ miało na celu zwiększenie aktywizacji stron na etapie gromadzenia materiału dowodowego, a co za tym idzie przyspieszenie postępowania. Jednocześnie z uzasadnienia projektu wynika, że przepis celowo nie został obwarowany żadną sankcją, gdyż ma charakter postulatywny, stanowi swego rodzaju „wskazówkę” dla stron postępowania³⁵.

Regulacje art. 242¹ k.p.c. należy traktować jedynie jako postulat wyrażający powinność strony do dokładania starań, aby osoby wskazane w przepisie stanęły się na posiedzenie sądu. Jak zauważa M. Krakowiak, sąd nie może zobowiązać strony postępowania, aby ta zawiadomiła o posiedzeniu świadka, biegłego czy inną osobę³⁶.

Należy podkreślić, że ostatecznie to strona podejmuje decyzję, czy będzie informować świadków, biegłych i inne osoby o posiedzeniach sądowych czy też w ogóle nie podejmie w tym zakresie żadnej aktywności. K. Flaga-Gieruszyńska zwraca uwagę, że wprowadzenie do k.p.c. regulacji, której realizacja zależy wyłącznie od woli stron, bez możliwości jakiegokolwiek weryfikacji przez sąd, jest dalece dyskusyjne, przede wszystkim ze względu na swoją wątpliwą skuteczność³⁷.

Należy uznać, że jedynym rozwiązaniem, który pozwoliłby na osiągnięcie rezultatów, jakie ustawodawca chciał osiągnąć, wprowadzając omawiany przepis, jest obwarowanie go sankcją. Mimo że obecnie art. 242¹ k.p.c. pozbawiony jest formalnej sankcji, należy odnieść się do poglądów doktryny, które wskazują, na podstawie jakich przepisów sąd może weryfikować wykonanie przez stronę dyspozycji zawartej w omawianym przepisie.

K. Górski wskazuje, że jeśli strona wnioskuje o przesłuchanie świadka i posiada jednocześnie obiektywną możliwość informowania go o posiedzeniach sądowych, a więc wykonania dyspozycji zawartej w art. 242¹ k.p.c., to świadome zaniechanie takiego działania może być postrzegane jako próba przedłużenia postępowania³⁸, a co za tym idzie możliwe jest w takiej sytuacji zastosowanie przez sąd art. 103 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, niezależnie od wyniku sprawy, sąd może nałożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów wywołanych ich niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem. W doktrynie wskazuje się, że regulacja ta wprowadza zasadę zawinienia i niejako

³⁵ Uzasadnienie projektu, s. 57.

³⁶ M. Krakowiak, *Nowelizacja...*, s. 7.

³⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Nb. 2.

³⁸ K. Górski, *op. cit.*, Nb. 1.

„odrywa” odpowiedzialność strony za proces od jego wyniku³⁹. Wydaje się zatem, że jeśli strona postępowania ma realną i obiektywną możliwość zawiadomienia świadka, o którego przesłuchanie wnioskuje, ale świadomie nie podejmuje w tym aspekcie żadnej aktywności, to zachowanie takie może być postrzegane jako nie-
lojalne. Oceniając motywację strony oraz jej możliwości, np. w kwestii kontaktowania się ze świadkiem, sąd będzie mógł zbadać, czy biernie zachowanie strony miało celowo doprowadzić do przedłużenia postępowania. K. Flaga-Gieruszyńska również zauważa, że jeśli sąd stwierdzi, że strona miała obiektywne możliwości, aby wykonać dyspozycję art. 242¹ k.p.c., lecz tego nie zrobiła, to takie postępowanie może zostać uznane za niewłaściwe. W konsekwencji sąd będzie mieć wtedy prawo do zastosowania wobec takiej strony postępowania sankcji wynikających z art. 103 k.p.c.⁴⁰ Sąd w pierwszej kolejności zobowiązany będzie do dokonania oceny wszystkich czynności, jakie strona dokonała w procesie w kontekście tego, czy miało to bezpośredni wpływ na przebieg postępowania⁴¹. Może się bowiem okazać, że zachodzi obiektywny związek przyczynowy pomiędzy czasem trwania postępowania a konkretnym zachowaniem strony procesu. Dla przykładu jeśli dochodziło do kilkukrotnego odraczania posiedzeń sądowych z uwagi na niestawiennictwo świadków, o których dowód z zeznań wnioskował powód, sąd może stwierdzić, że zachował się on w sposób niesumienny, ponieważ nie dołożył starań, aby świadkowie stawiali się na rzeczone posiedzenia w odpowiednim czasie. Co istotne, dla zastosowania sankcji określonej w art. 103 k.p.c. nie ma znaczenia, czy strona nią obarczona wygrała proces.

Innym z efektów braku realizacji przez stronę dyspozycji zawartej w art. 242¹ k.p.c. może być oddalenie przez sąd wniosku dowodowego w oparciu o art. 235² § 1 pkt 4 k.p.c., zgodnie z którym dowód jest niemożliwy do przeprowadzenia. W judykaturze uznano, że w sytuacji, w której brak było możliwości wezwania świadka na aż trzy terminy rozprawy, a także z uwagi na brak wykonania przez stronę wnioskującą o przesłuchanie świadka obowiązku nałożonego przez sąd na podstawie art. 242¹ k.p.c., wniosek dowodowy należy oddalić⁴². Taka wykładnia art. 242¹ k.p.c. nie pozostawia wątpliwości co do tego, że należy traktować go jako obowiązek nałożony na stronę postępowania. Jednocześnie należy zauważyć, że strona staje się wyraźnie współodpowiedzialna za to, aby świadek stawił

³⁹ M. Sorysz, *Komentarz do art. 103 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Legalis 2020, Nb. 3, 6; H. Ciepla, *Komentarz do art. 103 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Legalis 2021, Nb. 2.

⁴⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Nb. 2.

⁴¹ H. Ciepla, *op. cit.*, Nb. 9.

⁴² Wyrok SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie z dnia 1 czerwca 2020 r., VI P 120/19, Legalis nr 2479516.

się na rozprawę. W sytuacji niewykonania obowiązku konsekwencją będzie wydanie postanowienia o pominięciu takiego wniosku dowodowego.

W kwestii możliwości pominięcia dowodu zgłoszonego przez stronę, która nie realizuje dyspozycji zawartej w art. 242¹ k.p.c., należy wskazać również na regulację zawartą w art. 242 k.p.c. Jak stanowi ten przepis, jeżeli postępowanie dowodowe napotyka przeszkody o nieokreślonym czasie trwania, sąd może oznaczyć termin, po którego upływie dowód może być przeprowadzony tylko wówczas, gdy nie spowoduje to zwłoki w postępowaniu. Jest to regulacja, która wprowadza możliwość przeprowadzenia dowodu po upływie usuwalnej przeszkody uniemożliwiającej uczynienie tego w prawidłowym toku postępowania, o ile nie spowoduje to zwłoki w postępowaniu⁴³. Działając na podstawie tego przepisu, sąd w pierwszej kolejności zatem wyznaczy termin, w trakcie którego przeprowadzenie dowodu nie jest możliwe. Jeśli po jego upływie w dalszym ciągu nie będzie istniała możliwość jego przeprowadzenia, sąd ma uprawnienie do pominięcia takiego środka dowodowego, jeśli jego przeprowadzenie spowodowałoby zwłokę w postępowaniu. Wobec tego strona, która wnioskuje o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka, który po upływie terminu określonego na podstawie art. 242 k.p.c. w dalszym ciągu nie stawia się na posiedzenia sądowe, musi liczyć się z tym, że taki wniosek dowodowy zostanie pominięty.

Biorąc pod uwagę powyższe, zastanowienia wymaga, czy postępowanie strony wbrew dyspozycji zawartej w art. 242¹ k.p.c. może być uznane za postępowanie niezgodne z dobrymi obyczajami, a więc wbrew nakazowi zawartemu w art. 3 k.p.c. Jak już wskazano, jest to przepis statuujący podstawową klauzulę co do zachowania się strony w postępowaniu. Nie ma jakiegokolwiek wątpliwości co do tego, że strony postępowania powinny zachowywać się względem siebie oraz sądu w sposób uczciwy⁴⁴. W związku z tym zachowanie strony postępowania polegające na świadomym niewywiązywaniu się z obowiązku wynikającego z art. 242¹ k.p.c. może być traktowane jako działanie nierzetelne oraz nielojalne. Idąc dalej, należałoby wskazać, że działanie takie może być uznane również za wykorzystywanie konkretnych instytucji procesowych wbrew ich rzeczywistemu celowi. Ustawodawca przyznaje bowiem stronom postępowania prawo do zgłaszania dowodów na potwierdzenie swoich twierdzeń procesowych, ale jednocześnie – co do niektórych z tych dowodów – zobowiązuje strony do czuwania nad tym, aby możliwe było ich przeprowadzenie. Skoro zatem strona postępowania zgłasza wniosek dowodowy z zeznań świadka, a jednocześnie nie dokłada starań, aby ten stawił się na posiedzenie, to zachowanie to jednoznacznie powinno być

⁴³ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Nb. 2.

⁴⁴ K. Weitz, *Nadużycie „prawa” procesowego cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 1, s. 11.

ocenione jako nieprawidłowe korzystanie z uprawnień, niezgodnie z celem przepisu, na którym strona opiera swoje działania.

Zachowanie strony, która w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami wynikającymi z art. 3 k.p.c. korzysta ze swoich uprawnień procesowych, stanowi nadużycie prawa procesowego określonego w art. 4¹ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego). Regulacja ta, zawierająca definicję nadużycia prawa procesowego, została wprowadzona wskutek nowelizacji k.p.c. z 2019 r. Jak wynika z uzasadnienia projektu, celem jej wprowadzenia była konieczność uzupełnienia systemu procesowego o regulację, która ograniczy dopuszczalność czynności stron opartych na znamieniu nadużycia uprawnienia procesowego⁴⁵. Wydaje się jednak, że uznanie niewykonania przez stronę obowiązku wynikającego z art. 242¹ k.p.c. za nadużycie prawa procesowego zgodnie z art. 4¹ k.p.c. możliwe jest jedynie przy szerokim ujęciu definicji nadużycia praw procesowych. Jak wskazuje K. Weitz, szerokie rozumienie tego terminu oznacza, że za nadużycie praw podmiotowych przez stronę uznawane jest nie tylko korzystanie w sposób nielojalny z jej praw, lecz także każdy przejaw niewłaściwego zachowania strony w procesie⁴⁶. Z wcześniejszych rozważań można natomiast wywnioskować, że celowe niewykonanie obowiązku wynikającego z art. 242¹ k.p.c. stanowi nielojalne zachowanie strony w postępowaniu. Przyjęcie szerokiego rozumienia pojęcia nadużycia praw podmiotowych pozwala na stwierdzenie, że celowe niewykonanie obowiązku wynikającego z art. 242¹ k.p.c. może zostać uznane za nadużycie przez nią praw podmiotowych. Nie bez znaczenia jest też to, że art. 4¹ k.p.c. nie wymienia wprost zachowań stron postępowania, które mogą zostać uznane za nadużycie przez nich uprawnień procesowych. Skoro zatem na gruncie obowiązujących przepisów funkcjonuje otwarty katalog przypadków nadużycia praw procesowych⁴⁷, to może „znaleźć” się w nim niedołożenie należytych starań do wezwania na posiedzenie osób określonych w art. 242¹ k.p.c. Należy mieć bowiem na względzie, że nawet jeśli art. 242¹ k.p.c. nie stanowi wprost wyartykułowanego typu naruszenia klauzuli dobrych obyczajów oraz nadużycia prawa procesowego, to nie stoi to na przeszkodzie, aby zastosować sankcje wobec nielojalnej strony⁴⁸. Przyjęcie takiego założenia pozwala na wyposażenie sądu w środki, jakie mogą być zastosowane względem strony postępowania nad-

⁴⁵ Uzasadnienie projektu, s. 32.

⁴⁶ Ł. Czarniecki, *Sprawozdanie z ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Nowy kształt polskiego procesu cywilnego”* (Łódź, 6.12.2019 r.), „Monitor Prawniczy” 2020, nr 4, s. 4 i n.; E. Gapska, *Przeciwdziałanie nadużyciom prawa procesowego w znowelizowanym Kodeksie postępowania cywilnego. Cz. I – Klauzula generalna*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 15, s. 4 i n.

⁴⁷ Szerzej: E. Gapska, *op. cit.*, s. 7.

⁴⁸ K. Weitz, *op. cit.*, s. 32.

używającej swoich uprawnień procesowych⁴⁹. Podstawową regulację w tym zakresie przewiduje art. 226² § 1 k.p.c., zgodnie z którym ilekroć zachowanie strony w świetle okoliczności sprawy wskazuje na nadużycie przez nią prawa procesowego, sąd poucza ją o możliwości zastosowania wobec niej środków, o których mowa w § 2. Uznając za słuszny pogląd, że sankcją za niewykonanie dyspozycji z art. 242¹ k.p.c. może być stwierdzenie, że strona nadużyła swoich uprawnień procesowych, należy pamiętać, że sąd na podstawie klauzuli generalnej zawartej w art. 4¹ k.p.c. będzie to każdorazowo badał. Jak wskazuje K. Weitz, w takich sytuacjach konieczne jest zestawienie celu, w jakim strona korzysta z danego uprawnienia procesowego z celem, dla którego dane uprawnienie zostało wprowadzone⁵⁰ – tylko to pozwoli stwierdzić, czy strona dopuściła się, poprzez swój zamiar, do nadużycia prawa procesowego. Sąd będzie musiał zweryfikować, czy jeśli strona rzetelnie nakłaniałaby określone podmioty do stawiennictwa na rozprawę, to miałyby to realny wpływ na długość postępowania w sprawie.

Odrębną kwestią jest to, że – niezależnie od sankcjonowania niełojalnego zachowania strony postępowania – wciąż aktualna pozostaje odpowiedzialność podmiotów wzywanych na posiedzenia sądowe. To oznacza, że nawet jeśli strona wykona dyspozycje zawarte w art. 242¹ k.p.c., ale np. świadek na posiedzenie się nie stawia, to sąd będzie mógł w takiej sytuacji zastosować wobec niego sankcje przewidziane w art. 110 k.p.c. Jak stanowi ten przepis, sąd może zasądzić od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego – po ich wysłuchaniu – zwrot kosztów wywołanych ich rażąco winą. Czym innym jest bowiem niedołożenie starań przez stronę postępowania i niepodjęcie działań w omawianym zakresie, a czym innym jest bierne zachowanie wzywanych podmiotu. Nie budzi oczywiście wątpliwości, że takie zachowanie świadka, biegłego czy innej osoby nie może być uznane za nadużycie przez nią uprawnienia procesowego zgodnie z art. 4¹ k.p.c. Jak wskazuje się w doktrynie, regulacja ta odnosi się wyłącznie do stron i uczestników postępowania⁵¹.

Nie można zapominać, że wciąż aktualny jest przepis przewidujący sankcję dla świadka za nieusprawiedliwione stawiennictwo. Zgodnie z art. 274 § 1 k.p.c. za nieusprawiedliwione niestawiennictwo sąd skáže świadka na grzywnę, po czym wezwie go powtórnie, a w razie ponownego niestawiennictwa skáže go na ponowną grzywnę i może zarządzić jego przymusowe sprowadzenie.

Wydaje się również, że możliwe jest obecnie jednoczesne poniesienie odpowiedzialności przez stronę postępowania i przez świadka, o którego przesłuchanie wniosowała ta strona. Stanie się tak, gdy strona postępowania, pomimo obiek-

⁴⁹ A. Jakubecki, *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 2019, nr 11–12.

⁵⁰ K. Weitz, *op. cit.*, s. 20.

⁵¹ E. Gapska, *op. cit.*, s. 6.

tywnych możliwości, nie poinformuje świadka o posiedzeniu sądowym, a świadek zignoruje sądowe wezwanie i nie stawi się na posiedzenie. W takiej sytuacji zarówno strona postępowania, jak i świadek – pomimo zupełnie odmiennych podstaw odpowiedzialności – nie wykonują wynikających z k.p.c., nałożonych na nich obowiązków procesowych.

PODSUMOWANIE

Wprowadzone mocą nowelizacji k.p.c. z 2019 r. zmiany miały docelowo doprowadzić do przyspieszenia i uelastycznienia procedury cywilnej. W zakresie postępowania dowodowego główne zmiany dotyczyły aktywizacji stron postępowania, m.in. poprzez nałożenie na nie nowych obowiązków procesowych. Za słuszne należy uznać założenie o zwiększeniu aktywizacji stron w postępowaniu dowodowym, w k.p.c. powinny bowiem znaleźć się regulacje, które nakładają na strony postępowania obowiązki procesowe tak, aby czuły się one współodpowiedzialne za wynik procesu i były motywowane przez to do czynnego udziału w czynnościach prowadzących do zebrania wystarczającego materiału procesowego w sprawie. Z tego względu przepisy regulujące czynności stron w postępowaniu dowodowym powinny być konstruowane z należytą ostrożnością.

Wśród wymienianych przepisów odnoszących się do postępowania dowodowego wiele wątpliwości budzi regulacja zawarta art. 242¹ k.p.c. Nie jest jasne, czy przepis ten określa nowy obowiązek, który strona postępowania musi wykonać w toku postępowania dowodowego, czy też stanowi jedynie postulat, jak prawidłowo strony powinny zachowywać się w procesie.

Analiza regulacji nie przynosi jasnych wniosków. Z jednej strony ustawodawca wskazuje w uzasadnieniu projektu, że w założeniu przepis ma mieć jedynie charakter postulatyczny, a jego pojawienie się w k.p.c. ma być docelowo pewną wskazówką dla stron postępowania. Z drugiej strony nie jest jednak wyjaśnione, w jaki sposób strony postępowania mają realizować dyspozycję zawartą w przepisie oraz co powinny zrobić, aby ich czynności uznane były za wystarczające w myśl zawartej w przepisie klauzuli „dłożenia starań”.

Jeśli chodzi o sąd, to został on pozbawiony jakiegokolwiek możliwości weryfikacji wykonania przez stronę dyspozycji zawartej we wskazanym przepisie. W doktrynie podkreślana jest również kwestia niewprowadzenia żadnej formalnej sankcji za niewykonanie ciężaru procesowego zawartego w przepisie⁵². Skoro zatem sąd ani nie ma możliwości weryfikacji wykonania przez stronę dyspozycji, ani nie może w żaden sposób strony zdyscyplinować za brak podjęcia w tej kwestii aktywności, to wydaje się, że słuszne są poglądy wskazujące na „martwy”

⁵² K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Nb. 2.

charakter przepisu. Na marginesie należy zauważyć, że w doktrynie pojawiają się propozycje, które przepisy k.p.c. mogą posłużyć za sankcję w związku z niewykonaniem dyspozycji art. 242¹ k.p.c. *De lege ferenda* należałoby jednak zastanowić się nad wprowadzeniem do przepisu formalnej sankcji. Doprowadzi to nie tylko do rozwiania wątpliwości w kwestii weryfikacji przez sąd działań podejmowanych przez strony, ale przede wszystkim pozwoli na określenie omawianego przepisu wśród regulacji określających obowiązki procesowe stron w postępowaniu dowodowym.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Błaszczak Ł., [w:] *Dowody i postępowania dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny wraz z orzecnictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015.
- Bodio J., *Komentarz do art. 3*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2017.
- Cieplą H., *Komentarz do art. 103 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Legalis 2021.
- Czarnecki Ł., *Sprawozdanie z ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Nowy kształt polskiego procesu cywilnego”* (Łódź, 6.12.2019 r.), „Monitor Prawniczy” 2020, nr 4.
- Gapska E., *Przeciwdziałanie nadużyciom prawa procesowego w znowelizowanym Kodeksie postępowania cywilnego. Cz. I – Klauzula generalna*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 15.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Legalis 2019.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Legalis 2019.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Komentarz do art. 505⁷ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Legalis 2019.
- Gil I., Gil P., *Przebieg postępowania dowodowego po zmianach wprowadzonych ustawą z 4.7.2019 r.*, „EP” 2020, nr 2.
- Gościński M., *Postępowanie cywilne jako ciąg czynności procesowych*, [w:] *Tendencje prawa materialnego i procesowego cywilnego*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Wrocław 2017.
- Górski K., *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, red. T. Szanciło, Legalis 2019.
- Jakubecki A., *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 27 listopada 2017 r.) sporządzona na zlecenie Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych*, Warszawa 2018.
- Jakubecki A., *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 2019, nr 11–12.
- Jaworski S., *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, Legalis 2019.
- Krakowiak M., *Komentarz do art. 242¹*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Legalis 2020.
- Krakowiak M., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z dnia 4.7.2019 r. (Część IV. Dowody; Postępowanie dowodowe)*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 24.

- Laskowska-Kulisz A., *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2: *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.
- Mendrek A., [w:] *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Legalis 2020.
- Rodziewicz J., *Komentarz do art. 242¹ k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Legalis 2021.
- Sorysz M., *Komentarz do art. 103 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Legalis 2020.
- Weitz K., *Nadużycie „prawa” procesowego cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 1.

DRUKI SEJMOWE

Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, Druk sejmowy nr 3137.

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2021, poz. 1805).
Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469).

ORZECZNICTWO

Wyrok SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie z dnia 1 czerwca 2020 r., VI P 120/19, Legalis nr 2479516.

ABSTRACT

The research objective of this study is an in-depth analysis of Article 242¹ inserted in the Code of Civil Procedure, which introduces a new procedural action of the parties during the evidence procedure. Considering the fact that the regulation does not clearly specify if it should be treated as a new procedural obligation or merely a desideratum, it is necessary to determine how it will be executed in the procedure and what will be the consequences for the parties. The author analyses the regulation with respect to its personal and material scope, as well as a potential penalty imposed on a party to the procedure for failure to perform the instructions of the discussed regulation.

Keywords: civil procedure; evidence procedure; parties; Code of Civil Procedure

ABSTRAKT

Celem badawczym artykułu jest pogłębiona analiza wprowadzonego do Kodeksu postępowania cywilnego art. 242¹ określającego nową czynność procesową stron na etapie postępowania dowodowego. Z uwagi na fakt, że przepis wprost nie wskazuje, czy należy traktować go jako nowy obowiązek procesowy czy też jedynie jako postulat, konieczne jest ustalenie, jak będzie on aktualnie realizowany w procesie i jakie będą z tego wynikać konsekwencje dla stron postępowania. Autorka przeprowadza analizę przepisu pod kątem jego zakresu podmiotowego i przedmiotowego oraz ewentualnej sankcji skierowanej wobec strony postępowania za niewykonanie dyspozycji zawartej w omawianym przepisie.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne; postępowanie dowodowe; strony postępowania; Kodeks postępowania cywilnego